

POLİSİYE YAZILARI – 1

DÜRRENMATT, WAHLÖÖ

Genel olarak 1960'lı yılların başına kadar polisiyenin için yazınsal alandaki bir gelişimden daha çok türün iç çeşitlemelerinin gelişmesi, kriminoloji alanındaki gelişmelerin polisiye türüne yansımaları ile radyo, televizyon, sinema gibi kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte daha geniş bir kesime yaygınlaşması, ses bantları, kaset gibi dinleme aletleri ile daha geniş bir alanda pazar imkânı bulması vb. teknik ve satış imkânlarındaki değişim ve gelişimlerden söz edebiliriz. 1960'lı yılların başına geldiğimizde ise karşımıza tür içerisindeki iki önemli gelişme ve dönüşüm noktası çıkar: 1) Dürrenmatt klasik polisiyedeki akıl yürüterek suçluyu bulmanın cenaze müziğini/marşını yazar; 2) sosyal/toplumsal-eleştirel polisiye kurulur.

Dürrenmatt *Das Versprechen*'de¹, bir polisiye yazarı ile emekli bir polis yöneticisinin sohbetinde gerçek suç, suçlu, olay araştırmasında akıl yürütme ve zekanın olayın çözümündeki rolü ile yazarların yarattığı suç, suçlu ve olay çözümünde akıl yürütme ile zekaya verdikleri önem arasındaki farklara dikkat çeker. Polis gözüyle toplumun beklentilerinin açıklandığı öyküde, yazarlar için olay çözümünde tesadüflerin rol oynamamasına rağmen gerçekte çözümlerin birçok kez tesadüflere bağlı kaldığı üzerinde durulur. Polisiyeye bu yeni yaklaşımın yanı sıra bireylerin oluşumu açısından da yeni bir seviye kazandıran Dürrenmatt'ın bu kitabında üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da, hem toplumun suç ve suçluya karşı olan tutumu, hem de polisin kullandığı yöntem(ler)in sakıncalı ve tehlikeli yönleri üzerinde durulması – öyküde suçsuz bir zanlı daha önce işlediği suçtan ötürü çocuk katili olarak suçlandırılır ve önce linç tehlikesi ardından da polisin baskı ile suçu kabul ettirmesinden sonra intihar eder. Gerçek suçluyu/katili bulmak için görevini bırakan, katile pusu kuran polis her ne kadar akıl yürütme ve uygulama konusunda doğru yolda ise de suçluyu bulmak için uyguladığı yöntem, kurduğu tuzakta bir kız çocuğunu yem olarak kullanması üzerinde düşünülmesi gereken bir noktadır. Bir şanssızlık -katil bir trafik kazasında ölmüştür- katilin peşindeki polisin gerçek suçluyu bulmasını imkânsız kılar ve bu başarısızlık, katilin bir trafik kazasında öldüğünü kabullenemeyen araştırmacı polisin kişiliğinde büyük yıpranmalara neden olur. Kitap biterken o hâlâ katili beklemektedir. Okur ise gerçek suçluyu, birden fazla kız çocuğunu öldüren "katili" engelleyebilecekken engellemeyen, duruma göz yuman kişiyi, "tesadüfen", ölüm yatağında günah çıkartması sırasında tanır.

Dürrenmatt'ın bu kitabını da değerlendiren Ulrike Leonhardt polisiye roman tarihi üzerine yazdığı çalışmasını, «Kein Requiem auf den Kriminalroman.»² cümlesiyle bitirir. Bu değerlendirme ilk bakışta doğru gibi de durmaktadır, polisiye roman var olmaya devam etmiştir, öyleyse polisiye romanın cenaze marşı da söz konusu değildir! Fakat acaba Dürrenmatt neden *Das Versprechen*'in alt başlığı olarak *Requiem auf den Kriminalroman*'ı seçmiştir; bu seçim sadece satışı arttırmaya

¹ Dürrenmatt, *Das Versprechen*.

² Leonhardt, *Mord ist ihr Beruf*, s. 279.

yönelik bir "dikkat çekme çabası" mıdır? sorusu da cevap beklemektedir.

Dürrenmatt'ın, "Es geschach am hellichten Tag" filminin yapımcısı Lazar Wechsler ve yönetmeni Ladislao Vajda'ya atfettiği *Versprechen*'i, "Sonsöz"de içinde «leider (maalesef)» kelimesi geçen cümlelerden anlaşıldığı kadarıyla, farklı düşündüğü yapımcıya (ya da hem yapımcıya hem de yönetmene karşı!?) bir nazire olarak kaleme almıştır. Atıfta Vajda'yı «Chef» olarak nitelemesi, roman ile film arasındaki bağlantıyı «leider» kelimesiyle açıklaması, başarısını özellikle vurguladığı yönetmene bir eleştiri olmadığını, farkın ana sebebinin senaryo üzerinde yeniden çalışması olduğunu özellikle belirtmesi, öyküyü yeniden ele aldığını ve pedagojinin ikilemleri içinde yeniden düşündüğünü, yorumladığını açıklaması, filmin senaristi ile yapımcısı arasında bir görüş ayrılığı olduğuna işaret etmekte. Bu görüş ayrılığı Dürrenmatt'ın romanın başarısız eski polis-kahramanı (Matthäi) ilgili «...Belirli bir nedenden dolayı, kolektif bir çalışma olan filmin amacına uygun olarak, 19. yüzyılın tipik bir figürü olarak mecburen oluşturduğum dedektif tipine bir eleştiri olarak dedektifin (eski polisin) durumu yeniden oluşturulmak zorundaydı.» cümlelerinde ortaya çıkmakta³.

1957 yılında çekilmiş olan "Es geschach am hellichten Tag" filminde kâtil benzin istasyonu işleten Matthäi'nin planladığı gibi tuzağa düşer, yem olarak kullandığı kız çocuğunu kaçırmaya ve öldürmeye geldiğinde ele geçirilir⁴. Filmin bu klasik polisiye yapısı ve sonucundan farklı olarak *Das Versprechen*'de kurulan tuzağın işlevsiz kalması, kâtilin bir trafik kazasında ölmesi ve eski polis Matthäi'nin benzin pompasının başında kâtilin gelmesini beklemesi elbetteki önemli bir farktır, fakat bu fark içeriksel değil şematik bir farktır ve Dürrenmatt'ın Matthäi'nin durumu ile ilgili sözünü ettiği zorunluluğu açıklamaya yetmemektedir. Söz konusu zorunluluk "hikâye"ye katılan yeni "kahramanla", papazla açıklık kazanmaktadır.

Das Versprechen'in anlatıcı kişisi Kantonpolisi eski yöneticilerinden Dr. H, emekliliğinden kısa bir süre önce, bir Pazar günü, Katolik Kilisesi'nin görevlilerince çağrıldığı kanton hastahanesinin özel bölümde, ölüm yatağında yatmakta olan Bayan Schrott ve pencere önünde oturan kırmızı yüzlü, bakımsız sakallı papaz ile karşılaşır. Bayan Schrott'un son günah çıkarma seronomisi yapılacaktır ama bundan önce papaz Bayan Schrott'tan sırrını Dr. H'ye anlatmasını -hatta neredeyse son günah çıkarma seronomisinin yapılamaması tehlikesiyle tehdit ederek- istemektedir⁵.

Dürrenmatt'ın "Es geschach am hellichten Tag"ın ana kurgusuna eklediği bu yeni karakter sadece olayın açıklığa kavuşmasını sağlayan herhangi bir yeni karakter değildir; bu yeni karakter öncelikle kâtili yakalamak için uğraşan eski polis Matthäi'nin kurduğu tuzağı tümüyle anlamsız kılmasıyla, yani polisiyenin ana kahramanı olan araştırmacı-soruşturmacı kişinin/hafiyenin/polisin yerine bir din adamını (bir dinsel ritueli kullanarak) geçirerek suçlunun akıl yürütülerek ortaya çıkarılabileceği tezinin

³ Dürrenmatt, *Das Versprechen*, s. 155.

⁴ <https://www.moviepilot.de/movies/es-geschach-am-hellichten-tag>

⁵ Dürrenmatt, *Das Versprechen*, s. 138 vd.

doğru olmadığını göstermesiyle, önemli bir işlev yüklenmektedir. Bu işlevi, o zamana kadar akıl yürütme yoluyla olayı aydınlatma üzerine kurulu olması nedeniyle lâik bir karakteri olan polisiyenin sekülerleşmesi olarak yorumlayabiliriz. Elbette ki o güne kadar yazılmış olan bir çok polisiyede de dinsel motifler bulunmaktaydı, ama hiç bir zaman dinsel motifler ve din adamının kendisi akıl yürütmenin önüne geçmemişti. İlahi adaletin ve din adamının akıl yürütmenin önüne geçişinin en önemli sonucu, kendi tezinde ısrar eden eski polis Matthäi'de görülmektedir. Matthäi'nin uğradığı "yıkım", dinsel rituel nedeniyle açığa çıkan gerçeğe, yani ilahi adalete ve bu gerçeğin ortaya çıkması için uğraşan din adamına, yani onun temsil ettiği ilahi güce inanmamanın bedelidir. Dürrenmatt, "Es geschach am hellichen Tag"ın başarılı eski polisi Matthäi'yi *Das Versprechen*'de dönüştürdüğü "ruhsal olarak çökmüş, bitmiş, başarısız eski polis" biçimiyle sadece daha önce filmin amacına uygun olarak oluşturduğu 19. yüzyılın tipik figürününe bir eleştiri olarak yeniden oluşturmamış, aynı zamanda tarihsel bir çatışmadaki tutumunu da ortaya koymuş, polisiyenin içeriğindeki lâikliğin cenaze marşını yazmıştır. Bu nedenle Ulrike Leonhardt'ın «Kein Requiem auf den Kriminalroman.» cümlesi genel anlamıyla doğrudur, polisiye var olmaya devam etmiştir, ancak, *Das Versprechen*'den itibaren sekülerleşmiş, özellikle almanca polisiye çok daha fazla hıristiyanlaşmıştır. Bu her iki özellik soğuk savaş döneminin anti-komünist propoganda polisiyesinde ve soğuk savaş sonrasının "Kültürler Savaşı"nda oldukça önemli bir yere sahiptir.

***

Dürrenmatt'ın yaklaşımı, olay çözümülemesinde akıl yürütme ve zeka kadar tesadüfün de rol oynadığı düşüncesi ile toplumu ve güç kullanma tekeli olarak polisi eleştirme, polisiye türünde yazarlara yeni olanaklar sağladı ve bu olanaklar hızla yaygınlık kazandı. Polisiyenin bir alt türü olarak sosyal-eleştiri polisiyenin ilk örnekleri arasında yer alan Dürrenmatt'la yaklaşık eş zamanlı olarak Per Wahlöö⁶ ise bir "devrim"i gerçekleştirerek polisiyeye solcu/Marksist bir bakış açısı getirdi ve hayat arkadaşı May Sjöwall ile birlikte sosyal/toplumsal-eleştiri polisiyesini bir alt tür olarak kurdu/lar.

Per Wahlöö'nün ilk kitabı *Himmelsgeten* (Almancada: *Foul Play*) İsveç'in küçük bir yerleşim yerindeki amatör futbol takımının profesyonel takım haline gelmesi ana çizgisi üzerinden küçük kapalı toplumlardaki günlük ilişki biçimleri, küçük suçların toplum içinde nasıl kabul gördüğü, ört bas edildiği gibi detayların yanı sıra yerel polis üzerinden yabancılara, yahudilere ve komünistlere karşı devletin düşmanlık politikasını da aktarır. Romanın konusunu oluşturan futbol takımını birinci lige yükselten "Patron" bugünkü büyük şirketlerin genel müdürleri ve ceo'ların öncüsünü, kullandığı yöntemler mobing'in ilk evresini temsil etmekte

⁶ Per Fredrik Wahlöö: 5 Ağustos 1926 Församling Tölö – 22 Haziran 1975 Malmö (http://de.wikipedia.org/wiki/Per_Wahlöö).

Per Wahlöö'nün *Foul Play*'den sonraki iki kitabı *Wind und Regen* (*Vinden och regnet*) ve *Das Lastauto* (*Lastbilen*) İspanya'da, Katalonya'da yaşadığı izlenimlerini anlatır.

Wind und Regen, yazar olan roman kahramanının İspanya'da bir adada Avrupa'daki Antisemitizm üzerine yazdığı bir metinle başlar. Beraber kaldığı Katalonyalı kadın nedeniyle Jandarma tarafından karakola getirilen yazar üzerinden 1950 yılında Barselona'da bir fabrikada yapılan grev, *Cumhuriyetçi* işçilerce yapılan grevin askerlerce acımasızca bastırılışı, grevde yer alan on altı yaşındaki bir kadın işçinin fuhuşa mecbur edilişi anlatılır. Söz konusu kadınla aynı evde yaşayan roman kahramanı yazar, kadınla olan ilişkisi ve belgelerinin eksikliği nedeniyle yazılarına ve daktilosuna el konularak bölge sınırları dışına çıkartılacaktır. Adadan bölge sınırına kendisini götürerek jandarmayı bir başka kadın nedeniyle öldüren roman kahramanı yazar üzerinden Wahlöö, İspanya İç Savaşını'na da gönderme yaparak, İspanya'nın ellili yıllardaki toplumsal durumunu anlatır.

İspanya'nın ellili yıllardaki toplumsal ve ekonomik durumunu çok daha detaylı olarak *Das Lastauto*'da buluruz. Romanın Alman ana kahramanı üzerinden İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'daki faşist hükümetler ve hareketler hakkında da bilgiler içeren *Das Lastauto*'nun asıl önemi, Franko yönetimi altındaki İspanya'nın yabancılarca ucuz olduğu gerekçesiyle tercih edilen tatil ve yaşama alanı olarak görülmesinin anlatılması. Son derece fakir olan İspanyalılar'ın yabancılarla ilişkileri, jandarmanın yabancılar ve yerli halk ile olan ilişkileri, İspanya'daki bölgeler arasındaki düşmanlık derecesine varan farklılıklar ve bunların İspanya İç Savaşı ile olan bağlantısı, Austirier maden grevi ve bunun kanlı bastırılışının yanı sıra, yasa dışı sürdürülen direniş faaliyetleri de *Das Lastauto*'da yer alır. Wahlöö bu kitabında İspanya'nın yanı sıra, üzerinden İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler'e karşı doğu cephesinde de savaşmış olan sorgulamacı Jandarma Subayı üzerinden Doğu Almanya-Batı Almanya ekonomisi ve toplumsal yapısı ile Avrupa ülkelerindeki sosyalist partiler hakkında da bilgi verir.

1950'li yılların başında İspanya'ya giden Wahlöö, 1956'da politik tutumu nedeniyle sınır dışı edildi. *Wind und Regen* ile *Das Lastauto* onun İsveç'e döndükten sonra bu dönemdeki deneyimlerini aktardığı eserleridir.

Küba devrimi sonrasında Güney Amerika'daki (gerçekte olmayan, yaratılmış) bir devlette Küba tarafından desteklenen isyancılar ile askeri hükümet arasındaki "barış görüşmelerinin" paramiliter güçlerce engellenmesini anlatan *Libertad!* (*Uppdraget*)'de Wahlöö, Kızıldereli yerliler ile beyaz yöneticiler arasındaki amansız kanlı mücadeleyi/çatışmayı ve bu çatışmaya barışçıl çözüm bulmaya çalışanların çaresizliklerini aktarır. 1965'yazdığı *Die Generale* (*Generalerna*)'de⁷ ise (yine yaratılmış) bir adadaki askeri darbeler ve başarısız bir askeri darbe girişimi sonrası kurulan özel askeri bir mahkemedeki yargılama anlatılır. Sonu yine bir askeri darbe ile biten öykünün ana temasını "güç/iktidar" ve kullanımı oluşturmaktadır. Küba devrimi sonrası iktidarlarını askeri yönetimlerle sürdürebilen dönemin ABD'ye bağımlı güney ve orta Amerika hükümetlerini konu alan bu gerilim polisyelerinin önemi, özellikle Allende'nin öldürülmesi ve faşist yönetimin Şili'ye egemen olduğu dönemler hatırlanırsa daha iyi anlaşılır.

Libertad! ile *Die Generale* arasında, 1964'de, 1958-1963 yılları arasında yazdığı öykü ve şiirleri içeren *Det växer inga rosor på Odenplan* (*Von Schiffen und Menschen*)'i yayımlayan Wahlöö, yine aynı yıl *Mord på 31:a våningen* (dt. *Mord im*

⁷ Wahlöö bu kitabıyla 1965 yılında Svenska Dagbladet'in edebiyat ödülünü almıştır (http://de.wikipedia.org/wiki/Per_Wahlöö).

31. *Stock*)⁸, yayımladı. İsveç'teki medya tröstleşmesini ve sendika gazetelerinin "yok edilmesinin" öykü edildiği *Mord im 31. Stock* konunun bugün bile hâlâ güncel olması nedeniyle özel bir öneme sahiptir.

30 katlı binasında günlük 9 milyonun üzerindeki tirajı olan 300 civarında günlük gazete, 140'ın üzerinde haftalık ve aylık dergi basan basın kurumuna/tekeline gönderilen bir bomba ihbarı mektubunun kimin tarafından gönderildiğinin araştırılması sırasında polis müfettişi tesadüfen 31. katta yer alan "özel bölümü" keşfeder. Basın tekelinin sahipleri tek tek ele geçirdikleri sendika ve sosyalist yayın organlarının, gazetelerinin, dergilerinin yöneticilerini, önemli yazarlarını bu "özel bölüm"de şantaj ile çalıştırmakta, onların siyasi yeteneklerini yok edecek gazeteler, dergiler hazırlamakta ve bunlar hiçbir zaman yayımlanmamaktadır. Satın alınmış gazetelerin eski yazarlarından oluşan seçkin entellektüellerin oluşturduğu bu "özel bölüm"den tesadüfen "kurtulan" ve bomba ihbarı mektubunu gönderen yazar, sistemi, gazetecilerin nasıl bu duruma getirildiklerini aktardıktan sonra şöyle devam eder: «... Bu bir cinayet, entellektüel cinayet, ruhsal cinayetten çok daha acımasızca ve amansızca. Konuşma özgürlüğünü, düşünce oluşturmayı, sayısız fikri öldürmek. Kasten bütün kültür sektörünü öldürmek. Ve neden de en basit sözlerle, insanlara garantili vicdan rahatlığı sunmak, uyumlu olmalarını ve eleştirmeden basılı olan her şeyi kabul etmelerini sağlamak. Tepkisiz olmayı ve hiçbir şeyi önemsememeyi sağlamak için hiçbir doktorun ya da serumun iyileştiremeyeceği zehiri şırınga etmek.»⁹

Wahlö'nün belki de en önemli iki kitabından biri olan *Mord im 31. Stock*¹⁰, sadece sosyalist yayımların ya da sendika yayımcılığının yok edilmesinin değil, genel olarak yayımcılığın tekelleşmesi, kapitalist sistemce toplumun "uyumlu ve sorunsuz yönetilebilir" hale getirilmesine karşı önemli uyarılar ve eleştiriler içerir. Sonuçta bomba ihbarını yapan gazeteci değil ama tröst sahipleri kaçarlarken 31 katlı binayı havaya "uçuracaklardır".

Wahlö'nün *Mord im 32. Stock* kadar önemli bir diğer kitabı da 1968'de yayımladığı *Stålsprånget (Unternehmen Stahlsprung)*'dur. Sosyal demokrat hükümetin iş başında olduğu bir kuzey kraliyet ülkesinde yaklaşan seçimlerde komünistlere ve sosyalistlere karşı yürütülen kampanya çerçevesinde dağıtılan bir anketin geri gönderme pulunun yapışkanına, pulu yalayacak kişinin davranma biçimlerini manüpile edecek bir kimyasal bileşimin karıştırılması sonucu kısa sürede (özellikle asker, polis ve devlet memuru) anket gönderilen hemen herkesin ölmesi ile ortaya çıkan kaos durumu anlatılır. Kitap ismini, öykünün konusunu oluşturan ve yönetim kademelerince hazırlanan gizli düzeydeki seçim operasyonunun adı olan "Stahlsprung"dan alır. Öykünün bu tradejik yanının sıra en çarpıcı ve düşündürücü yönünü, doktorların ölüm olaylarını aynı anda başlaması nedeniyle salgın hastalık

⁸ Bu roman 1989'da Wolf Gremm tarafından (başrol: Rainer Werner Fassbinder) „Kamikaze“ ismiyle filme alınmıştır. Bkz.: http://de.wikipedia.org/wiki/Per_Wahlö.

⁹ Wahlö, *Mord im 31. Stock*, s. 123.

¹⁰ Rowohlt baskısında kitabın tanıtımında şu cümleler yer almakta: «... Vielleicht das wichtigste Buch Wahlö's. Aber wie soll man diesen Roman einordnen? Ein sozialkritisch aufgemachtes Marionnettenspiel; zugleich utopisch und beklemmend hautnah: eine kriminalistische Parabel und eine Sozialsatire in Moll. (... Belki de Wahlö'nün en önemli kitabı. Fakat bu romanı nasıl değerlendireceğiz? Sosyo-eleştirel kurgu bir kukla oyunu; burnumuzun dibinde ve aynı zamanda ütöpik; kriminal bir mesel ve hüzünlü bir sosyalhiciv.)»

olarak algılayıp ölen kişilerle teması olanlara da bulaşmış olabileceğini düşünerek çok sayıda kurtarma ameliyatı yapmaları ve şüpheli gördüklerini öldürmeleri oluşturuyor. Ayrıca hastalığa yakalanan doktorların hastalığı önleyici bir çare bulana kadar hayatta kalabilmek için sağlıklı insanlardan kan alıp onları öldürmeleri, roman akışı içinde doktorluk mesleğinin toplum içindeki yerinin sorgulanması içinde ele alınmakta. Roman içinde geçen sosyolojik değerlendirmeler ise Baltık Ülkeleri'nin Soğuk savaş dönemindeki politik tutumlarının ve toplumsal kimlik oluşturma biçimlerinin anlaşılması açısından büyük önem taşıyor.

Wahlöö'nün tek başına yazdığı diğer eserlerinin yanı sıra, hayat arkadaşı May Sjöwall¹¹ ile birlikte 1965-1975 yılları arasında yazdıkları, alt başlıkları "Bir (ağır)suç romanı" olan on kitaplık "Komiser Martin Beck dizisi" Kuzey Avrupa polisiye literatüründe oldukça önemli bir yere sahiptir¹². Bu romanlardan 1971 yılında İngilizce dilinde olmayanlar bölümünde Edgar Allan Poe "Best Novel" ödülünü kazanan *Den skrattande polisen = Endstation für neun*'un (1968) yanı sıra, Macaristan'da geçen ve bu "demirperde ülkesi"ni olumsuz göstermeyen *Mannen som gick upp i rök = Der Mann, der sich in Luft auflöste* (1966) ile dizinin son kitabı *Terroristerna = Die Terroristen* (1975) özel önemleri olan kitaplardır (Dizinin diğer kitapları: *Roseanna = Die Tote im Götakanal* (1965), *Mannen på balkongen = Der Mann auf dem Balkon* (1967), *Brandbilen som försvann = Alarm in Sköldgtan* (1969), *Polis, polis, potatismos!* = *Und die Großen lässt man laufen* (1970), *Den vedervärdige mannen från Säffle = Das Ekel aus Säffle* (1971), *Det slutna rummet = Verschlossen und verriegelt* (1972), *Polismördaren = Der Polizistenmörder* (1974).).

Her on kitapta da ayrı ayrı polisiye olay/lar ve sosyal, politik eleştiri açık seçik ortaya konmaktadır. Daha fazla tolerans ve yabancı düşmanlığına karşı durma, polis sisteminin eleştirilmesi, bir polisin özel yaşamıyla birlikte romanların merkez noktasına konması, bu polisin kendine, bir polis olarak görevinin şiddeti/suçlu engellemek mi yoksa devletin bir memuru olarak devlet şiddetini halka yansıtmak mı olduğunu sorgulaması vb. noktalar polisiye yazınında bir devrimi gerçekleştirmiştir.¹³

Bu on kitabın toplamında bir yandan dönemin İsveç sosyaldemokrasi ve sosyal yapının tasfiye edilişi ağır bir şekilde eleştirilirken diğer yandan yazarların politik görüşleri doğrultusunda yoğun bir kapitalizm eleştirisi yapılmaktadır. Son kitabın son cümlesine geldiğinde Martin Beck okuru artık „X wie in Marx.“ Cümlesinde yazılmamış olan Karl'ı kendiliğinden okur. Bu nedenle de Wahlöö ve Sjöwall ağır eleştirilere uğramışlar, her ikisi de basında o dönemin en ağır suçlarından sayılan sarhoşluk¹⁴ ile ve muhalifliklerinden dolayı vergi ödememekle suçlanmışlardır. Maj

¹¹ Maj Sjöwall: 25 Eylül 1935 Stockholm (http://dewikipedia.org/wiki/Maj_Sjöwall).

¹² Wahlöö'nün diğer kitapları ve Maj Sjöwall ile birlikte yazdıkları Martin Beck dizisi için bkz.: <http://de.wikipedia.org/wiki/PerWahlöö>, http://dewikipedia.org/wiki/Maj_Sjöwall, J.C. Schmidt, „Maj Sjöwall und Per Wahlöö: Frust im Volksheim...“, Kaliber .38: Krimis im Internet, <http://www.kaliber38.de/autoren/sjowah/sjowah.htm>, „Maj Sjöwall, Per Wahlöö“, <http://www.krimi-couch.de/krimis/maj-sjoewall-per-wahloeo.html>.

¹³ Gerhard Fischer, "Ein Land erfindet seine Mörder", <http://www.schwedenkrimi.de/pervortrag2.htm>, J.C. Schmidt, "Maj Sjöwall und Per Wahlöö: Frust im Volksheim..." Kaliber .38: Krimis im Internet, <http://www.kaliber38.de/autoren/sjowah/sjowah.htm>.

¹⁴ <http://de.wikipedia.org/wiki/PerWahlöö>, Gerhard Fischer, "Ein Land erfindet seine Mörder", <http://www.schwedenkrimi.de/pervortrag2.htm>. Sarhoş olmak, söz konusu kitapların yazıldığı yıllarda

Sjöwall yaptığı bir söyleşide ise bu on kitaplık dizi hakkında şunları söylemektedir: «İsveç sosyaldemokrasisinin artan çıkmazları, bunalımları 1963ten beri açıkça öngörülmekteydi. Fakat bir başka şey tümüyle önceden görülemezdi: Polisin paramiliter bir örgütlenme yönünde gelişmesi, ağır silah donanımı ihtiyacı, büyük ödevleri ve merkezden operasyon ve manevraları (...) Toplum ve onunla birlikte suç biçimleri de değiştiğinden suçlu tipini de değiştirmemiz gerekiyordu: çok daha kanlı ve hızlı çalışır olmuşlardı.»¹⁵

Per Wahlöö *Die Terroristen* tamamlanmadan kısa bir süre önce kanser nedeniyle yaşamını kaybetti. Maj Sjöwall 1990 yılına kadar başka bir polisiye yazmadı, geçimini kitap çevirileri yaparak sağladı¹⁶. 1990 yılında ise Hollandalı yazar Thomas Ross'la beraber yazdıkları *Eine Frau wie Greta Garbo*'da Hollandalı ve İsveçli iş adamları ile politikacılar arasındaki ilişkilerin sonucunda İsveç gizli polisinin/istihbarat servisinin "özel işler" için kullanılması, gizli polisin yasal olmayan yollarla kişileri takip etmesi, öldürmek üzere bir şantajcıyı aramaları anlatılmaktadır. Yasal açıdan var olmayan, dosyası kapatılmış bir soruşturmanın yürütüldüğü, dosya kapatıldığı için bu duruma karşı çaresiz kalan görevli polisin bir eski gazeteciden yardım istediği bu romanda artık Martin Beck gibi polislerin döneminin çoktan geçtiği açıkça hissedilmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise Maj Sjöwall, İsveç'te kendisinin/lerinin unutulmaya terkedildiklerini, okurun Sjöwall/Wahlöö'den doyunca, dönemin Henning Mankell dönemi olduğunu söyleyecektir¹⁷.

Maj Sjöwall'in Mankell hakkındaki "eleştirisi" onun da bir sosyal/toplumsal-eleştiri polisiye yazarı olmasına rağmen yazdıklarının artık bir kendini tekrarlama olması ve sosyal/toplumsal eleştiri gücünü yitirmiş olmasında. Genel olarak polisiyenin bu alt türü "kültür işletmesinin" çarkları arasında hâlâ kaybolup gitmemişse bile eleştiri kısmı göz ardı edilerek sosyal/toplumsal polisiyeye dönüşmüş durumda.

İsveç'te önemli bir suç oluşturmaktaydı. Bu nokta Wahlöö'nün kitaplarında da sıklıkla yer almakta. Polisler evinde içmiş dahi olsa sarhoş olan birini evinde gözaltına alabiliyorlardı. Ayrıca kimliklerine de özel kırmızı bir nokta işareti yapılmaktaydı.

¹⁵ Bkz.: <http://de.wikipedia.org/wiki/PerWahlöö>.

¹⁶ J.C. Schmidt, "Maj Sjöwall und Per Wahlöö: Frust im Volksheim..."Kaliber .38: Krimis im Internet, <http://www.kaliber38.de/autoren/sjowah/sjowah.htm>.

¹⁷ Alexandra Hagenguth, „Interview mit den Autorinnen Karin Alvtegen und Maj Sjöwall“, http://www.schwedenkrimi.de/alv_interview.htm.